Élvezni minden pillanatát

az AMEGA beszélgetőpartnere: Dr. Novák Zoltán

gyermektüdőgyógyász

Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Gyermekgyógyászati Klinika és Gyermekegészségügyi Központ emeritus professzora

Állandó résztvevője és előadója vagy az Amega rendezvényeknek. Hogyan kezdődött ez a kapcsolat?
Sok fórumon találkoztunk és szerepeltünk együtt *Rónai Zoli*val. Innen a szakmai ismeretségünk. *Zoli* már nagyon korán, az első Amega fórumok egyikén felkért előadónak. A Pécsett elindult Amega fórumokhoz hasonlóan, 17 éve Szegeden én is elindítottam egy hasonló rendezvényt, amit az Amega kistestvérének tekintek. Valamennyi szegedi rendezvényen *Rónai Zoli* ott van előadóként. Mindig nagy élvezettel megyek előadóként és hallgatóként az Amega fórumokra. Nagyon ügyesen választódnak ki a témák és az előadók. A saját továbbképzésem szempontjából is nagyon hasznosak ezek a rendezvények. Nem utolsósorban, ezek a fórumok mindig rendkívül kellemes baráti összejöveteleket is jelentenek Pécsett és Szegeden egyaránt.

Az újság szerkesztői stábjában is olvasható a neved.
Annak idején *Zoli* megkért, hogy szerkesztőként vegyek részt az újság kialakításában. Sok-sok éven keresztül csináltam is, de rengeteg egyéb elfoglaltságom miatt hanyagoltam ezt a munkát, ő pedig nagyon udvariasan nem erőltette.

Számos előadásodat hallhattam, és remélem, fogom is még hallani, mégis beszéljünk a számomra legemlékezetesebbről, amit *Berta Gyulával* közösen tartottatok. Ez nem szakmai, hanem egy kultúrtörténeti témájú előadás volt. Ő a költőkről és a betegségeikről beszélt, te pedig versekkel illusztráltad ezt. Tóth Árpád Elkoptam című verse ma is elevenen él bennem.
A válaszomat azzal szeretném kezdeni, hogy óriási hiányt jelent az, hogy *Berta Gyuszi* nincs már közöttünk. A pécsi és a szegedi fórumokon is ő volt, aki jelentősen emelte a rendezvények szellemiségét.

Hallatlan műveltséggel rendelkező kolléga volt. Mindig valamilyen téma köré csoportosította a mondanivalóját, azt összekapcsolta a tüdőgyógyászattal, majd zenével, költészettel és irodalommal tette mindenki számára érdekessé.

Miért téged kért erre a szereplésre?
Évekkel ezelőtt, amikor szigorították a feltételeket és nehézségekbe ütközött, hogy műsorok szerveződjenek a konferenciákhoz, akkor jött az ötlet, hogy próbáljuk meg ezt házon belül elintézni. Az egyik kolléga lánya szépen énekelt, engem pedig megkértek, hogy mondjak verseket. Talán ezt hallva kért fel később *Berta Gyula*, hogy illusztráljam az ő mondanivalóját. A kezdet kezdetén még profi színészeket hívott, de egy alkalommal nem tudtak eljönni és én helyettesítettem őket. Attól kezdve *Gyuszi* velem akart dolgozni.

Nyilván előzménye is volt annak, hogy ilyen fellépéseket vállaltál.
Szegeden volt egy nagyszerű és méltán országos hírű amatőr színházi csoportosulás, melynek tagja voltam. A szegedi Egyetemi Színpadról és annak vezetőjéről, *Paál István*ról mostanában jelent meg egy könyv. Olyan előadásokat hoztunk létre, amiben profi színészek is szerepeltek. Például játszottam együtt *Margitai Ági*val, aki akkor már országos hírű színésznő volt. Ő volt Elektra, én pedig Oresztész. Ha valamilyen előadásunk volt Budapesten vagy vidéken, az színházi eseménynek számított, amelyre profi színházi szakemberek is eljöttek.

Úgy tudom, hogy szerepeltetek a Ki mit tud?-on is.
Mivel akkor még csak egy tévécsatorna volt, a Ki mit tud?-on való sikerünk országos elismerést hozott. Ezen az előadáson szerepelt *Dunai Tamás*, aki később a Madách Színház vezető színésze lett, *Ács János*, aki később szintén profi színházi szakember lett, *Dósa Erzsi*, aki kiugró tehetség volt, illetve *Fehér Ildikó*, aki szintén profi színész lett. Akkor mindannyian főiskolások, egyetemisták voltunk, én harmadéves voltam az orvosi egyetemen.
A Ki mit tud?-dal együtt zajlottak a felvételik a Színművészeti Főiskolán. Színházi szakemberek biztattak minket, hogy felvételizzünk. *Dunai Tamás* el is ment, én viszont nem, mert mindenáron gyermekorvos szerettem volna lenni. Több alkalommal nyertem országos szavalóversenyt is. Volt, aki azt mondta, hogy az orvosok között én vagyok a legjobb színész. Mindig tudtam kamatoztatni a színpadi tapasztalataimat, hiszen 11 éves korom óta szerepeltem színpadon. A szavalóversenyeken olyan kiválóságokkal versenyezhettem, mint például *Szakácsi Sándor* vagy *Mohai Gábor*, aki jó barátom lett. Ő az a kellemes hangú férfi, aki a déli harangszó előtt mindennap elmondja az aznap szóló harang történetét.

Mielőtt rátérnénk az orvostudományra, mondj néhány költőt vagy verset a kedvenceid közül.
A legtöbb sikeremet talán Radnóti versekkel értem el (például a Hetedik eclogával), de József Attila is mindig fontos volt számomra. A külföldiek közül sokat szavaltam García Lorca-t, de hosszan lehetne folytatni a sort, nagyon sokáig.

Azt mondtad, hogy nem akartál előadóművészettel foglalkozni, mert mindenáron gyermekorvos szerettél volna lenni. Miért?
Ha megkérdezték, már kisgyermekkoromban is mindig azt mondtam, hogy gyermekorvos leszek. A szüleim, nagyszüleim jogászok voltak, a keresztapám volt orvos Mindszenten. Zenei általános iskolába jártam, zongorázni tanultam és énekkaros voltam. Emlékszem, hogy éppen egy versenyre készültünk az énekkarral és egyszer csak egy furcsa hang hallatszott. A karnagy leállította a próbát és bevallottam, hogy én voltam. Mutálni kezdett a hangom, így már nem férhettem be az énekkarba. A mutálásom nem tartott sokáig, néhány hét után lényegében a mostanira

lemélyült a hangom és ott is maradt. Amikor gyermekekkel foglalkoztam ezzel a hanggal, mindig nagyon meg tudtam nyugtatni őket. Talán ez is indított a gyermekgyógyászat felé. Volt a tévében egy Váci Mihály szavalóverseny, ahol bejutottam a döntőbe. *Horváth János* volt a riporter, aki megkérdezte, hogy milyen orvos akarok lenni. Természetesen neki is azt mondtam, hogy gyermekgyógyász. Amikor visszamentem az egyetemre – akkor voltam elsőéves – az egyik egyetemi oktatóm a szememre hányta, hogy ezt ki merem jelenteni, amikor még semmit se tudok például a sebészetről vagy a belgyógyászatról. Neki is megerősítettem, hogy tízéves korom óta gyerekgyógyász akarok lenni.

Jellemző rád ez a céltudatosság?
Nem vagyok ennyire céltudatos. Jól ment a tanulás, nem erőltettem, de sokszor hagytam az utolsó pillanatra a dolgaimat. Ahogy idősödtem, egyre szorgalmasabb lettem.

A Teremtő adta orgánumod ma is elvarázsolja a felnőtteket. Hogyan hat ez a gyerekekre?
Ha egy gyerek bekerül a klinikára és elszakad a szüleitől, akkor sír. Amikor kezdtem a pályámat, a szülők csak ablakon keresztül érintkezhettek a beteg gyerekeikkel. Borzalmas volt. A gyerek bent zokogott, a szülők a folyosón. Feladatként tűztem ki magam elé, hogy elérjem, ha bemegyek a gyerekekhez a kórterembe, akkor ne sírjanak. Büszke vagyok arra, hogy a kis betegek nem féltek tőlem. Ma is így van. Talán nem hangzik nagyképűnek, de ha egy rendelésen megnézek 20 beteget, akkor alig van olyan gyerek, aki sírva megy el tőlem.

A gyermekgyógyászaton belül a pulmonológiát választottad.
A szegedi gyermekkórházban indult a pályám, és engem igazán a kardiológia érdekelt, azzal kezdtem el foglalkozni. Hívtak az Országos Kardiológiai Intézetbe, de én mindig kötődtem Szegedhez.

Volt ott egy kiváló főnököm, akit máig tanítómesteremnek tekintek. *Pataki Lajos* professzor leültetett és azt mondta: örül, hogy ott dolgozok, de a kórházban nem tudnak nekem kellő számban olyan betegeket biztosítani, akik magasabb szintű kardiológiai ellátást igényelnének. Javasolta, hogy olyan szakterületet válasszak, amit ott is tudok művelni, mert kellő számú beteg ellátását jelenti. Így lettem gyermekpulmonológus.

Szeged valóban összekötődik a neveddel. Itt születtél?
Édesapám bíró volt, és amikor születtem, akkor helyezték át rövid időre Bajára. Szóval ott láttam meg a világot, de néhány hónap után visszaköltözött a család a Tisza partjára. Tősgyökeres szegedinek tartom magam. Nem tudott a főváros elcsábítani, pedig hívtak a Svábhegyre is vezetőnek.

A külföld se csábított el. Merre jártál?
A pályám kezdetén is gyakran jártam kongresszusokra, amikor még magunknak kellett finanszírozni a megjelenést. Aztán jött egy amerikai lehetőség, a Fogarty ösztöndíj, amivel kijutottam Los Angelesbe. Itt elméleti kutatásokkal foglalkoztam csaknem egy éven keresztül a dél-kaliforniai egyetemen. Többször tértem oda vissza, később is szoros kapcsolatban voltam az ottani kollégákkal. Hosszabb és izgalmas utazásom volt Dél-Afrikába, ahol egy hároméves kutatási programban vettem részt. Minden évben néhány hónapot kellett Pretoriában töltenem.

Bár már utaltál rá, de elevenítsük fel a pályád indulását.
A diploma megszerzése után elméleti intézetben, a biokémián kezdtem, mivel nem tudtam rögtön bejutni a gyermekklinikára. Ott javasolták, hogy ideiglenesen helyezkedjek el a biokémián. Rövid időt töltöttem ott, mert elvittek hat hónapra katonának.
Pataki Lajos keresett meg ezalatt, aki akkor egy gyermekosztályt szervezett, és meghívott

az osztályára. *Pataki* főorvos úr nyugdíjazásáig dolgoztam a szegedi gyermekkórházban. Kicsit fordított volt a karrierem, mert mások inkább a klinikáról kerülnek ki a kórházakba, én ezt fordítva csináltam. A gyermekklinikán aztán végigjártam a ranglétrát, és valamilyen szinten még most is ott vagyok, mert a nyugdíj mellett is alkalmazott az egyetem.

Egy olyan aktualitása is van a beszélgetésünknek, hogy születésnapos vagy. Nemrég voltál 75 éves.
Semmi bajom nincs az életkorommal, aktív vagyok most is. Ma is túl vagyok már egy 10 kilométeres kerékpározáson és egy egyórás tornán. Rendszeresen teniszezek és síelek. Nagyon sok előadást tartok. Néha még külföldi felkéréseket is kapok, amire a felkészülés komoly kihívás.
Egyre többször jut eszembe *Gene Hackman*nek, a kiváló amerikai színésznek a mondása, és amikor rákérdeznek a koromra, én is azt válaszolom, hogy a világon semmi bajom a korommal, csak egy dolog zavar, hogy amikor belenézek a tükörbe, nem értem, miért érzi magát fiatalnak az az öregember, aki visszanéz rám. Így érzem én is.

Igen népszerű vagy a felnőtt tüdőgyógyászok között is, ami ritkaság, mert a felnőtt- és a gyermekpulmonológia a gyakorlatban nem kapcsolódik szorosan össze. Évek telhetnek el egy felnőtté váló gyermekbeteg életéből, mire felnőtt tüdőgyógyász gondozásába kerül.
Egyetértek. Erről a kérdésről sokat beszélgetünk a felnőtteket kezelő kollégákkal. Ezt az átmenetet optimalizálni kellene, hiszen például krónikus obstruktív tüdőbetegség esetén fontos lenne tudni, hogy koraszülött volt-e a beteg, volt-e légzési zavara vagy esetleg bronchopulmonális diszpláziája. Az iyen kérdésekről nincs információja a felnőtteket kezelő kollégáknak. Ez mindkét fél hibája. Annak nagyon örülök és érzem is, hogy a személyes viszonyom a felnőtt tüdőgyógyászokkal jó. A különböző címek és rangok nem nagyon érdekelnek, de mégis valamit elmond az, hogy már a harmadik ciklusban vagyok tagja a felnőtt tüdőgyógyász társaság szűk elnökségének. Számomra nagyon megtisztelő, hogy kérik és meghallgatják a véleményemet. Törekszem arra, hogy ez a kapcsolat tovább erősödjön.

Sablonos a kérdés, de mégis fel szeretném tenni. Hogyan látod a tüdőgyógyászat és a gyermektüdőgyógyászat jövőjét? Miért nem tudjuk jobban menedzselni a szakmánkat úgy, hogy jöjjenek hozzánk a fiatalok?
Itt óriási különbség van a két szakma között. A gyermekpulmonológia talán nem öregedett el annyira, mint a felnőtt. A napokban fognak szakvizsgázni fiatalok, és mint a szakvizsgabizottság elnöke elmondhatom, hogy most is négy fiatal kolléga jön vizsgázni. A hazai tüdőgyógyász hálózat viszont nagyon elöregedett. A felnőtt tüdőgyógyászat alapszakma, a gyermektüdőgyógyászat viszont ráépített. Ha egy fiatal orvos az első szakvizsgájára készül, akkor az általában nem a tüdőgyógyászat lesz. Keveset lát belőle, ezért sokkal inkább a nagy szakmák felé orientálódik. Nem segít az sem, hogy több helyen az egyetemeken a tüdőgyógyászati tanszék betagozódik valamelyik belgyógyászati tanszék alá. Ezt én veszélyes tendenciának tartom.
A gyermekgyógyászat szakvizsga után számos szubspecialitás közül választhat a doktor, de melyik az a betegségcsoport, amivel leggyakrabban találkozik majd? Nyilván a légúti fertőzések. Míg a felnőtt tüdőgyógyászatban sok-sok éve visszatérő probléma az utánpótlás, ezt a gyermektüdőgyógyászat vonatkozásában nem érzem olyan nagy gondnak.

Sok minden fontos egy pályaválasztásnál, de nagyon fontos az, hogy a fiataloknak példaképeik, tanítómestereik legyenek. Úgy érzem, ezekből ma kevesebb van, mint régen. Neked voltak tanítómestereid?

Rendkívüli módon szeretek oktatni. Gyakorlatvezetőként induláskor mindig megkérdeztem a medikusokat, hogy mivel szeretnének majd foglalkozni. Jó érzés volt, amikor az év végén a csoport egy része azt mondta, komolyan gondol arra, hogy gyermekgyógyász legyen. Konkrétan válaszolva a kérdésedre: nekem *Boda Domokos* és *Pataki Lajos* voltak azok a példaképem, akiktől nagyon sokat tanulhattam. Ők a gyermekgyógyászat óriási egyéniségei voltak.
Ha nemcsak a szűk szakmát, hanem a tudományos munkát is ideveszem, akkor *Matkovics Béla* nevét kell még megemlítenem, aki bevezetett a szabadgyök kutatásba és atyai barátként egyengette tudományos karrieremet. Ő úttörő volt Magyarországon ebben a témában. Minden napját azzal kezdte, hogy bement a könyvtárba és egy órán keresztül a folyóiratok legfontosabb cikkeit olvasta át. Hihetetlenül képzett és naprakész volt a szakmájában. Élete végén, amikor a deszki tüdőgyógyintézetben feküdt, és tudott az áttétes tumoráról, egy szabadgyök konferencia volt Szegeden, amire már nem tudott elmenni. Kimentem hozzá Deszkre és beszélgettünk a konferenciáról. Rám nézett és arra kért, hogy vigyem ki neki az absztraktfüzetet. Egy hét múlva halott volt. Ezt a történetet el szoktam mesélni a fiataloknak. Valahogy így kell ezt a hivatást gyakorolni.

Megtudhatunk valamit a családodról?
A feleségem orvos, fül-orr-gégész. A fiam az Országos Onkológiai Intézetben dolgozik, daganatsebész. A nőgyógyászati centrum vezetőjeként azokon a betegeken próbál segíteni, akik nagyon súlyos nőgyógyászati daganatoktól szenvednek. Elképzelhető, milyen nehéz a munkája. A felesége is orvos, ő a lombikbébi programmal foglalkozik. A lányom más pályát választott, ő politikus lett, ott viszont elérte a legmagasabb pozíciót, amit ezen a területen el lehet érni.

Presszionáltad a fiad pályaválasztását?
A pályaválasztása idején azt próbáltam nála elérni, hogy próbáljon olyan ember mellé kerülni, akit tisztel, akitől tanulni tud. Ez sikerült neki.

Jónak tartod, ha orvosdinasztiák alakulnak ki?
Meggyőződésem szerint ezek pozitívan értékelendők. Nem tudtam azonosulni azzal a tendenciával, ami a pályám elején, az egyetemen elfogadott gondolat volt, hogy az orvosdinasztiák kialakulása nemkívánatos.
A családomban egyedül a keresztapám volt orvos Mindszenten. Az ő fia nemcsak kinézetre hasonlít az apjára, hanem minden szempontból. Viszi tovább az apja körzetét, és ugyanúgy szeretik, mint az apját szerették.

Ma sokan frusztráltak, elkeseredettek. A 75 évedre visszatekintve, te elégedett ember vagy?
Igen, én elégedett ember vagyok. Nemrégiben volt az 50 éves házassági évfordulónk. Öt gyönyörű unokám van: a fiaméknál két fiú, a lányoméknál két fiú és egy kislány. A feleségemmel azt tudjuk, hogy teljes életet éltünk és élünk ma is. Ha a Jóisten egyszer úgy dönt, hogy ennyi volt a földi lét, semmi hiányérzetünk nem marad. Az élet fantasztikus, színes, szép és élvezni kell minden pillanatát, amíg lehet. ■

Dr. Osvai László